

■ Számítógépben a világháborús áldozatok A névsor talán sohasem lesz teljes

■ **Több konferencián elhangzott, hogy a világháborús áldozatok kutatása igen nagy munka. Most viszont a hadikárpótlási ügyeken is dolgozniuk kell...**

– A hadiözvegyek kárpótlásáról szóló törvény ügyében sokan fordulnak hozzánk kéreccsel. Az esetek jelentős részében legalább azt meg tudjuk mondani, hogy hol kell keresni az illető anyagot. Épp ma reggel kerestem meg valaki azzal, hogy beadott egy kárpótlási kérelmet, de tudomása szerint rossz igazolást kapott a Hadtörténelmi Intézetől, mert a férje nem 45-ben, hanem 42-ben, a Donnál esett fogságba. Igazság szerint a fogságba esettekről nekem nincs listám, de a *Dunainé Bognár Júliával* együtt végzett kétéves kutatás nyomán az áldozatok neveit ki tudtuk szedni a veszteséglistáról. Sajnos a veszteséglistára csak 1944 november 1-ig tart, hiszen a harcok akkor már az Alföldön folytak.

■ **Mennyire teljesek a Hadtörténelmi Levéltár Szegedet érintő anyagai?**

– Iratanyagok esetenként az ezredek szintjén is találhatóak, bár inkább a hadseregeknek vagy hadosztályoknak volt megfelelő adminisztrációjuk ehhez. Ezekből az időkbel a magyar hadinaplók sem pontosak. Amikor – főleg az utolsó szakaszban – már ma-

gyar területen folytak a harcok, a Dálnoky Miklós Béla vezette I. hadsereget kivéve tulajdonképpen csak hevenyészett hadseregekből állt a magyar haderő. Amelyik a munkában bennünket leginkább érint, a III. magyar hadsereg, 1944 augusztus 17-én minisztertanácsi rendelet nyomán született – egy-két ezred kivételével tartalékosokból. Épphogy volt hadtápjá, adminisztrációra pedig alig volt lehetőség. El is tűntek az iratok, s mindez nagyon megnehezíti a kutatást.

■ **Van-e esély arra, hogy legalább megközelítőleg teljes legyen az áldozatok névsora?**

– A kutatás még tart és a könyv kiadásáig tartani is szeretnénk. Ilyen időtávtalban, 50 év után lehetetlen pontosan meghatározni az áldozatok számát, mindenkit név szerint felkutatni s megtudni, kik estek valóban áldozatul. A könyvben csak dokumentált és ténylegesen bejelentett áldozatokról lehet szó. Múlt év márciusában jelent meg a Délmagyarországban a doni katasztrófa áldozatainak névsora. A könyv nemcsak névsort fog tartalmazni, hanem mindent, amit lexikonszerűen az áldozatokról tudni lehet. Arra törekedtünk, hogy a legfontosabb azonosítási adatok is benne szerepeljenek: mikor hívták be az illetőt, milyen katonai egy-

ségnél szolgált, hányszor hívták be a háború alatt, milyen fontosabb hadműveletekben vett részt, hol és milyen körülmények között halt meg.

■ **Mi adja a legnagyobb munkát?**

– Az alapvető dokumentáció a hadtörténelmi levéltárakból és a halotti anyakönyvekből származik. Mindkettőnek megvan a maga hibaszázaléka. A legnagyobb probléma, hogy a levéltári veszteséglistákon szereplő embereknel sokszor nem történt meg a halottá nyilvánítás. Sokan jönnek és mondják hozzátartozóikról, hogy nem történt meg a halottá nyilvánítás, de elhunytak szovjet hadifogságban. Ennek egyik oka, hogy a tanyavilágban élő egyszerű parasztemberek csak a plébániahivatalokban jelentették be az elhunytakat. Misét mondtak értük, vagy sokszor ez is elmaradt, mert abban reménykedtek, hogy fiuk, hozzátartozójuk talán mégis hazatér. Ezért van az, hogy a háború utáni holtta nyilvánítási hullámmot nem követte újabb. Az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején aztán sokan feladták a reményt és jött egy újabb hullám. De voltak édesanyák, akik ezután sem lettek hajlandók a holtta nyilvánítást megtenni, mondván, hogy ezzel ők maguk is eltemetnék a gyermeküket. Mórahalmon találkoztam először ezzel, de

mint kiderült, jellemző Zákányiszékre, Ásotthalomra és más községekre is.

■ **Tudna végleges számot mondani az áldozatokról?**

– Nem, ez a névsor soha nem lesz teljes. Most már nem lehet teljessé tenni. Ötven év alatt a hozzátartozók is meghalhattak, akik adatot tudtak volna szolgáltatni. Volt mórakalmi áldozat, aki rajta van a veszteséglistán, megvannak az adatai, Mórahalmon mégsem tudnak róla. Főleg a Donnál eltűntek között sok legényemberként behívott árva szerepel, akiknek szülei is elhaltak már, utód pedig nem maradt. Ha durván számolok, 5300-5500 név szerepel majd a könyvben.

■ **A névsorban szerepel annak a mintegy 2300 zsidónak a neve is, akik a holocaust áldozatai voltak...**

– Úgy éreztük, semmiképpen nem szabad megfeledkezni ezekről az emberekről, akik másként mint a katonák, de a világháború és a fasizmus áldozatai lettek. Itt szerepelnek majd a munkaszolgálat áldozatai és azok a zsidó emberek is, akik a halálvonatok indulása előtt öngyilkosságot követtek el. Kutatás szempontjából az egyik legnehezebb terület a zsidóság ügye. Nyilvánvalóan itt lesz a legtöbb olyan áldozat, akiknek legfeljebb csak a nevét tudjuk felsorolni, mert családstul veszték el. Ha nem volt rokonuk, szomszédjuk, aki bejelentette az eltűnést, akkor szinte lehetetlen adatot találni.

■ **Mikor várható a megjelenés?**

– Most folyik a számítógépes rendszerezés, szeretnénk, ha még idén nyomdában kerülhetne a kézirat, de mondhatom, hogy az utolsó pillanatig minden adatot beviszünk.

Panek József

■ Pénzek, programok, csomagok (6.) Termékpiaç-fejlesztési program I.

A közelmúltban „Vállalkozásokat segítő hitelkonstrukciók” címmel praktikus összefoglaló kiadványt jelentetett meg a Magyar Nemzeti Bank. Ebben valamennyi aktuális hitelsomag – privatizációs, egzisztencia, MRP, reorganizációs, japán, Start, exportbővítő stb. – feltételeinek részletes ismertetése szerepel, egészen a folyósító bankok címével bezárólag. Sorozatunkban lapunk is bemutatja az elérhető hitelkonstrukciókat.

3. A programban hitelért pályázók köre

Tevékenységük fejlesztése érdekében hitelért pályázhatnak a fogyasztási cikkek körébe tartozó késztermékekkel, valamint az ezek előállításához szükséges összetevők termelésével és forgalmazásával foglalkozó vállalkozások:

- alapanyag-termelők,
- élelmiszer-feldolgozó és iparcikkeket gyártó vállalkozások,
- fogyasztási cikkeket forgalmazó cégek,
- franchise cégek,
- fuvarozócégek,
- marketingtársaságok,
- brókerek és áruforgalmazók,
- egyéb, a logisztikai folyamatot fejlesztő és a fogyasztási cikkek forgalmazását elősegítő vállalkozások.

Hitelért a tulajdoni és jogi formától függetlenül bármilyen gazdaságilag szervezett, illetve egyéni vállalkozó pályázhat.

4. A hitelfelhasználás előírásai

A program keretében világ-

banki hitelből finanszírozhatók

a hitelcéloknak megfelelő tevékenységek fejlesztéséhez szükséges

- gépek, berendezések,
- kereskedelmet szolgáló épületekhez vásárolt építőanyagok,
- tartós forgóeszközök (készletek),
- konzulensi és egyéb szolgáltatások,
- építési, szerelési munkák.

Tartós forgóeszköz finanszírozása akkor lehetséges, ha az egy tervezett vagy a kérelem dátumához képest két évnél nem korábban elkezdett beruházáshoz kapcsolódik, és a hatékonyság javulását eredményezi.

A világbanki kölcsönből finanszírozott beszerzéseknél igazodni kell a Világbank előírásaihoz. Azon áruk, amelyek szerződésben rögzített vételára 1 millió US dollár egyenértékénél kevesebb, a beszerző normális kereskedelmi gyakorlatával összhangban szerezhethők be. Ennél magasabb érték esetén kötelező versenytárgyalás kiírása.

Építési, szerelési munkák

esetében, ha a szerződés értéke 500 ezer US dollár egyenértékénél kisebb, a finanszírozás feltétele három megfelelő szakmai jogosítvánnyal rendelkező cégtől bekért árajánlat. Az ennél nagyobb, de 1 millió US dollár egyenértékénél alacsonyabb értékű szerződés esetében a Világbank számára elfogadható helyi versenytárgyalást kell lefolytatni. Az 1 millió US dollár értékénél nagyobb összegű szerződés esetén kötelező nemzetközi versenytárgyalás kiírása.

Importbeszerzéseknél (beleértve a szolgáltatásimportot is) a külföldi kiadások 100 százalékát lehet világbanki hiteltől fedezni. Közvetlen termelőtől, illetve szolgáltatótól történő belföldi beszerzésnél a kiadások 100 százaléka, kereskedelemről történő belföldi termékvásárlásnál azok 75 százaléka finanszírozható világbanki hiteltől. Konzultánsi szolgáltatások igénybevételel a költségek 100 százalékára, az építési, szerelési munkák 40 százalékára igényelhető világbanki hitel.

A pályázó saját forrása és a világbanki hitel kiegészítéseként a kereskedelmi bankok egyéb hiteleit is nyújthatnak a fejlesztés megvalósításához, melyből azon fejlesztési költségek finanszírozhatók, melyekre világbanki kölcsön nem nyújtható.

Rátermetett ember a magyar...

Botos Katalin, az Állami Bankfelügyelet elnöke a korrupcióról, az erkölcsi válságról, a kilábalás lehetőségeiről

■ **Néhány perccel ezelőtt ön a társadalom erkölcsi válságáról beszélt. Ehhez kapcsolódik kérdésünk is: a bankfelügyelet első embereként munkája során nyilván szembe kell néznie a gazdasági korrupció realitásával. Ennek ismeretében hogyan tekint a magyar gazdaság helyzetére és fellendülésének lehetőségére?**

– Az embereknek meg kell tanulniuk különbséget tenni a mohó és gyorsan szerezhető, de 99 százalékban nem tisztességes úton szerzett jövedelmek és a biztos munkahelyről, biztos egzisztenciából eredő, stabil jövedelmek között! Jó példa erre a Magyarország déli részét behálózó különféle pilótajáték-szerű vállalkozások, amelyekben az emberek a lottónál is rosszabb módszerre alapoznak, hogy be- szállnak egy játékba, melynek a szabályai nem ismertek és utána biztos nagyon sokan fognak emiatt veszíteni. Az igazi kereskedelem, az igazi gazdaság a tevékenységek cseréjén alapul, s közben mindenki nyer egy kicsit... Ezt a helyzetet kell Magyarországon kialakítani.

■ **Miként?**

– Számtalan olyan kis vállalkozás, kis egzisztencia-teremtés van hazánkban, amely az egyetlen igazi pozitívuma a társadalom és a gazdaság alulról történő újraépülésének. Ebben a vállalkozók tudomásul veszik azt, hogy tulajdonképpen valamivel több, mint egy fizetésnyi összeget tudnak realizálni a vállalkozásukból, viszont biztos piacra alapoznak például egy mezőgazdasági felvásárlás esetén, egy szolgáltató ágazat (cipész, ruha-alkító kisiparos, borgazdász stb.) kapcsán. Ezek mind arra kell, hogy építsenek: a jövedelmük nem valami fantasztikus meggazdagodást jelent, de biztos piacot másoknak és maguknak is. A munka szabadsága, a vállalkozás öröme is bizonyos mértékig kárpótolja őket, ha nem szereznek többet, mint egy jól kereső alkalmazott.

■ **Mindez egy kicsit idealisztikusnak tűnik a mai ember számára...**

– Igen, ez egy kicsit régmódiinak, autarchnak tűnő szemlélet, de az átállás időszakában sok embernek ez lesz az egyetlen kiút.

■ **Van más megoldási lehetőség is?**

– Természetesen. Kellenek az úgynevezett húzó pontok, kellenek modernizációs centrumok, amelyekhez viszont megfelelő tőkét kell összeszedni. Ez egyrészt a külföldi tőke beáramlásával érhető el, de itt azonnal meg kell jegyeznem valamit: ne tápláljunk illúziókat, hogy csak külföldi tőkével tudjuk talpraállítani az országot, mert ugyan sokan mondják, hogy Magyarország még messze van a külföldi tőke arányában attól, ami a németeknél és a franciáknál van. Ne tessék azonban elfe-

lejteni, hogy náluk kölcsönösen van! Tehát ugyanannyi lesz a tőkebeáramlás hozama, mint amennyit kivisz a másik az országból. Nekünk azzal is számolni kell, hogy egy tőkebefektetés is visz ki hozamot az országból, tehát nem lehet arra számítani, hogy az mind itt fektetődik be újra...

■ **S a másik fontos mozzanat?**

– A külföldi tőkebeáramlás mellett ezt tartom fontosnak, hogy a középosztály-építést a következő kormány határozottabban felvállalja. Ha az embereket nem ösztönözzük a tartós befektetést jelentő megtakarítási formákra, akkor a modernizációs vállalkozások szükségessé tőketömege sohasem jön össze.

■ **Van ennek reális alapja?**

– Igen, mert a felismerés már megérelelődött, részben az eddigi kormányzatban és részben a közgazdász társadalomban, meg talán magában az egész társadalomban is. Mind- ehhez azonban megfelelő kamatoztatás kell a jövedelem- adózás terén, tehát ebbe az irányba kell terelni a lakosságot. Akkor meglesz a modernizációhoz szükséges tőkeerő és ez kihúzza a gazdaságot a nehézségekből.

■ **A pilótajátékokról tettük említést. Van azonban még néhány hasonló „vállalkozás” a sorban... Például a tiltott betétgyűjtés. Információink szerint körülbelül 500 cég foglalkozik ezzel. A megfelelő ellenőrzés után feljelentés készül ellenük, utána kezdődik a hosszú eljárás, pereskedés, esetleg évekig is...**

– Szent István király sem félkarú Magyarországot akart... Tehát a precedensértékű perek nem azt jelentik, hogy most ezeknek végig kell söpörniük a magyar társadalmon, hanem ez egy jelzésértékű dolog azok számára, akik nem tudatos csalást követtek el, hanem tévedés áldozatai. Ezeket a vállalkozásokat azonban sürgősen át kell alakítani valami más formára.

■ **Önből sugárzik az optimizmus, a derű. A magyar gazdaság jövőjét illetően is ilyen derűlátó?**

– Alapállásom az optimizmus. Én rengeteget forgok vidéken egyszerű emberek között, oda nyúlunk a gyökereim is, s azt tapasztaltam, hogy számtalan idős parasztember vagy idősebb tanárnő barátnőm egy miniszterrel felveszi a versenyt! Én soha nem hittem, a korábbi rendszerben sem, hogy vannak mindentudó emberek... A józan paraszti észnél több ebben az országban nem kell ahhoz, hogy a problémákat megoldjuk. Én úgy vagyok vele, mint Balczó Andris: ő többszörös világbajnok, olimpiai bajnok, aki egy időben úgy edzett, hogy a lábára súlyokat kötözött. Hát ilyen a magyar társadalom is: többszörös súllyal, teherrel és ólomlelénnyel szalad, s én mégis azt hiszem, hogy világbajnokok leszünk!...

Kisimre Ferenc